

бочего является не добровольным, а вынужденным; это – принудительный труд. Процесс отчуждения включает в себя три компонента: 1. Объективация труда, когда то, что мы создаем, с нами больше не контактирует. 2. Момент отъема, когда у рабочего забирают все результаты труда, плоды его работы. 3. Порабощение рабочего, который достигает того уровня, когда все в жизни начинает измеряться в деньгах.

Анализируя понятие «отчуждение труда», К. Маркс разбирает такие феномены, как заработная плата, отношения между рабочим и капиталистом. По определению К. Маркса, заработная плата – это предельно низкий уровень денег, который выплачивается капиталистом рабочему для того, чтобы он выполнял свою работу и поддерживал своё существование. В целях капиталиста выжать как можно больше сил из рабочего и заменить его рабочим имеющим больше жизненных сил. Устройство государства таково, что цены на труд являются более устойчивыми, чем цены на средства к жизни. Это означает, что заработная плата не увеличивается одновременно с ценами на жилье, продукты питания, быта и т.д.

Проблема труда изучалась также представителем гуманистического психоанализа Эрихом Фроммом. Согласно Э. Фромму, индивид может полностью реализовать свои способности только тогда, когда его деятельность связана со спонтанной активностью, т. е. творческой деятельностью личности. На работе человек – всего лишь машина. Момент творчества, мышления, интеллектуального развития теряется в этой повседневной работе. Духовно отдохнуть не получается из-за изнурительного труда. Э. Фромм сказал: «Современный человек своими руками создал целый мир доселе невиданных вещей. Чтобы управлять механизмом созданной им техники, он построил самый сложный социальный механизм. Но вышло так, что это его творение стоит теперь над ним и подавляет его».

Гуріна В.
ХНПУ ім. Г.С. Сковороди

ЖІНОЧА ОСВІТА ХАРКІВСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОРІЧ

Для сьогодення можна винести вагомі уроки при поглибленому вивченні та актуалізації історії розвитку жіночої освіти в Харківській губернії. Звісно, що соціально-історичне становище початку ХХ-го та початку ХХІ-го сторіч значною мірою відрізняються, проте, в багатьох аспектах освіти можна знайти прямі аналогії. У ході наукового пошуку виявлено, що освіта жінок у Харківській губернії розвивалась упродовж трьох етапів:

1) 1855–1887 рр. – зміни у суспільній думці щодо місця жінки у освіті, реформування жіночої освіти в Україні, поява перших жіночих навчальних закладів у губернії;

2) 1887–1906 рр. – активне відношення жіноцтва до своєї освіти за допомогою висування вимог відкриття вищих жіночих курсів, негативна реакція влади на ініціативи в жіночій освіті;

3) 1906–1920 рр. – збільшення кількості змішаних середніх навчальних закладів, поява вищих жіночих курсів.

Аналіз літератури досліджуваного періоду дозволяє стверджувати, що мережа навчальних закладів Харківської губернії була представлена такими типами: вищі, початкові, одно- та багатокласні народні училища, приватні школи третього розряду, недільні школи і школи грамоти, початкові професійні школи, приватні пансіони, гімназії і прогімназії. У звіті Товариства поширення в народі грамотності зазначено, що процент дівчат, які навчаються у закладах Товариства превалює над процентом учнів-хлопців. Надане процентне співвідношення дає змогу сказати, що на початку ХХ сторіччя жіноча освіта не відрізнялася від аналогічної чоловічої. Всі вище зазначені навчальні заклади підпорядковувалися різним відомствам – Міністерству народної освіти, Відомству установ імператриці Марії та Святому Синоду. Через це вони мали різні засади управління, фінансувались державою або приватними особами, відрізнялися учнівським складом за віком, відповідно верствам населення та іншими показниками. Можемо констатувати, що головною метою жіночої освіти вважалось підвищення моральності й придбання знань корисних у побуті.

У навчальних закладах увага зосереджувалася на «вихованні за допомогою освіти», тобто ставився акцент на підготовці жінки-матері-дружини. З огляду на це, письменник Б. Лавренєв у спогадах характеризував ці заклади як «інкубатори освічених наречених». Також керівництво закладів ставило на меті формування справжніх християнок і дружин, здатних створити приємне товариство своїм чоловікам, приготувати ліки для хворих, виховати власних дітей і вести домашнє господарство. Як зазначає науковець М. Рижкова, виховання у жіночих навчальних закладах зводилося до прищеплення вихованкам норм релігійної моралі, виховання патріотизму і формування естетичних смаків.

Естетичне виховання в навчальних закладах Харківської губернії здійснювалось під час літературних бесід, свят, концертів, літературно-музичних ранків і вечорів, вистав, тощо. Показником того, що велика роль відводилась естетичному вихованню дівчат є наявність в навчальних програмах жіночих закладів уроків малювання, співів, танців. Слід відмітити, що дівчата відвідували художні виставки, музеї, театри. До переліку навчальних предметів обов'язково входили: Закон Божий, російська мова і письмо, арифметика та лічення, креслення. Із посиленням уваги до жіночої освіти збільшилось і піклування про фізичне виховання дівчат. Гімнастика, танці, ігри та різноманітні вправи на свіжому повітрі сприяли зміцненню здоров'я юних створінь.

Отже, як свідчать джерела, позитивними аспектами жіночої освіти Харківської губернії другої половини XIX – початку XX століття були: розширення мережі жіночих навчальних закладів; залучення до навчання дівчат усіх станів, рівня знань і віросповідань; звернення уваги громадськості високого достатку на освіту жіноцтва; відкриття вищих жіночих курсів. Подальшого наукового аналізу потребують питання дошкільної освіти дівчат, діяльності спеціальних шкіл для дітей з різними фізичними вадами. Крім цього, вважаємо, що детального вивчення потребує Харківська гімназія № 6 – так звана "Маріїнська гімназія", яка функціонує з другої половини XIX століття і може слугувати окремим підґрунтям для дослідження.

Гусаков К.